

Juulia Vähätiitto

”ME OLLAAN NIITÄ LAPSIA VARTEN”

Tukiperheenä toimivien aikuisten kokemuksia
roolistaan kasvattajana tukiperhetoiminnassa

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Marraskuu 2019

TIIVISTELMÄ

Juulia Vähätiitto: "Me ollaan niitä lapsia varten" – Tukiperheenä toimivien aikuisten kokemuksia roolistaan kasvattajana tukiperhetoiminnassa
Kandidaatintutkielma, 31 sivua
Tampereen yliopisto
Kasvatustieteiden tutkinto-ohjelma
Marraskuu 2019

Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia, millaisia kokemuksia tukiperheenä toimivat aikuiset nostavat esille tukiperhetoiminnasta, millaisena he kokevat roolinsa toiminnassa ja millaisia kasvatuksellisia näkökulmia kokemuksista ilmenee. Tutkimus oli laadullinen tutkimus ja sitä ohjasi fenomenologinen tutkimusote. Teoreettisena viitekehyksenä toimivat käsitteet lastensuojelun avohuolto ja tukiperhetoiminta ja niille asetetut tavoitteet ja tehtävät ja käsitteiden kasvatusta, kasvattaja ja kasvatustavastuu määritelmät.

Tutkimuksen aineisto kerättiin yhteensä viideltä tukiperheenä toimivalta aikuiselta teemahaastatteluilla, joista kaksi toteutettiin parihaastatteluina. Haastateltaviksi valikoitui aikuisia, jotka olivat olleet tukiperhetoiminnassa mukana vähintään vuoden ajan ja ehtineet saada kokemusta toiminnasta. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin ja aineisto analysoitiin teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä ja teemoittelulla.

Tutkimusaihe nousi tarpeesta ymmärtää kasvatuksellisen näkökulman roolia tukiperhetoiminnassa sosiaalipuolella toimivalle tukiperhetoiminnalle. Tutkimusaiheen valintaan vaikutti myös tutkijan henkilökohtainen kiinnostus ja kokemus tukiperhetoiminnasta, sen ajankohtaisuus ja tarve saada toiminnalle lisää näkyvyyttä.

Tutkimus osoitti, että tukiperheenä toimivat aikuiset kokevat tukiperhetoiminnan erittäin positiivisena kokonaisuutena ja toiminnassa esiintyvät haasteet jäivät onnistumisen kokemusten varjoon. Kokemuksista nousi esille viisi eri teemaa, joita tarkasteltiin lähemmin: oman osaamisen jatkohyödyntäminen, lasten merkitys, toiminnan merkitys omalle perheelle, haasteet toiminnassa ja yhteys kouluun.

Tukiperheenä toimivat aikuiset näkivät roolinsa tukiperhetoiminnassa turvallisena ja tärkeänä aikuisena, jonka tehtävänä on tukea lapsen vanhempia heidän kasvatustehtävässään ja pyrkiä edistämään lapsen ja hänen omien vanhempiensa suhdetta.

Tutkittavat käyttivät haastatteluissa paljon kasvatukseen ja kasvatustavastuuseen liittyviä käsitteitä, jotka tässä tutkimuksessa yhdistettiin kasvatukselliseen näkökulmaan. Tukiperheenä toimivat aikuiset eivät itse kokeneet välttämättä itseään kasvattajiksi, eivätkä halunneet rinnastaa itseään lasten vanhempiin tai kasvatuksen ammattilaisiin, mutta nostivat paljon asioita esille, jotka voidaan yhdistää kasvatukselliseen näkökulmaan.

Avainsanat: lastensuojelun avohuolto, tukiperhetoiminta, kasvatuksellinen näkökulma, kasvattaja, kasvatustavastuu

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	4
2	TUKIPERHETOIMINTA OSANA LASTENSUOJELUN AVOHUOLTOA	6
2.1	LASTENSUOJELU JA SEN AVOHUOLLON TUKITOIMET	6
2.2	TUKIPERHETOIMINTA	7
3	KASVATUKSELLINEN NÄKÖKULMA	10
3.1	MITÄ ON KASVATUS?	10
3.2	KUKA KASVATTAJAA JA KENELLÄ ON VASTUU?	12
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	14
4.1	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA -KYSYMYKSET	14
4.2	TUTKIMUKSEN AINEISTO	14
4.3	TUTKIMUSTAPA JA -MENETELMÄT	15
4.4	AINESTON ANALYSOINTI	16
5	TUTKIMUKSEN TULOKSET	18
5.1	KOKEMUKSET TOIMINNASTA	18
5.1.1	<i>Oman osaamisen jatkohyödyntäminen</i>	<i>19</i>
5.1.2	<i>Lasten merkitys.....</i>	<i>20</i>
5.1.3	<i>Toiminnan merkitys omalle perheelle</i>	<i>20</i>
5.1.4	<i>Haasteet toiminnassa</i>	<i>21</i>
5.1.5	<i>Yhteys kouluun</i>	<i>22</i>
5.2	TUKIPERHEAIKUISEN ROOLI TOIMINNASSA	23
5.2.1	<i>Tärkeä aikuinen</i>	<i>23</i>
5.2.2	<i>Turvallisuuden tuoja.....</i>	<i>24</i>
5.2.3	<i>Tukilasten vanhempien tukija</i>	<i>25</i>
5.3	KASVATUKSELLINEN NÄKÖKULMA KOKEMUKSISSA.....	26
5.3.1	<i>Vastuu.....</i>	<i>26</i>
5.3.2	<i>Luottamus ja turvallisuus</i>	<i>27</i>
5.3.3	<i>Vuorovaikutus</i>	<i>27</i>
5.3.4	<i>Lapsi keskiössä</i>	<i>28</i>
5.4	YHTEENVETO TULOKSISTA	28
6	POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	30
6.1	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	32
6.2	JATKOTUTKIMUKSET	33
7	LÄHTEET	35

1 JOHDANTO

Vapaaehtoisille tukiperheille on tällä hetkellä suuri kysyntä. Jo pelkästään Tampereella ja Orivedellä yli 200 lasta odottaa tukiperhettä (Tampereen kaupunki 2019a). Tarvetta uusille tukiperheille on nostettu esille lyhyen ajan sisällä uutisissa ja lisäksi muutaman videobloggaajan toimesta. Näissä uutisissa ja videoblogeissa on korostettu erityisesti sitä, kuinka tukiperheeksi voi ryhtyä niin sanotusti tavallinen lapsiperhe, pariskunta tai yksin asuva aikuinen, eikä se vaadi minkään alan koulutusta. Aihe on siis ajankohtainen ja tarvitsee lisää näkyvyyttä ja tietoisuutta, jotta ihmiset osaisivat lähteä toimintaan mukaan.

Yksinhuoltajaperheet tai muuten vaikeassa elämäntilanteessa olevat perheet kaipaavat usein uusia perhettä tukevia sosiaalisia suhteita. Tähän tarpeeseen tukiperhetoiminta pyrkii vastaamaan tarjoamalla tukea tarvitseville perheille tukiperheitä, joissa lapset voivat viettää aikaansa yleensä viikonloppuisin ja jota kautta heillä on mahdollisuus saada uusia turvallisia sosiaalisia suhteita. (Pelastakaa Lapset ry).

Tukiperhetoiminta on osa lastensuojelun avohuollon tukitoimia (THLc), mikä voi aiheuttaa osittain negatiivista sävyä siitä käytävälle keskustelulle, koska lastensuojelu yhdistetään usein lastensuojeluilmoituksiin, sijaistointaan ja huostaanottoihin. Tukiperhetoimintaa on kuitenkin voitu uuden sosiaalihuoltolain (1301/2014) myötä voitu järjestää, vaikka lapsi tai perhe ei olisi lastensuojelun asiakas. Tukitoimet ovat ennaltaehkäisevää toimintaa ja niiden tavoitteena on olla edistämässä ja tukemassa lasten kehitystä ja vahvistamassa vanhempien, huoltajien tai muiden kasvatuksesta vastaavien henkilöiden taitoja ja mahdollisuuksia kasvattaa (Lastensuojelulaki 2007, 34 §).

Tukiperhetoiminnan määritelmässä nostetaan esille kasvatusta käsitteenä ja korostetaan, kuinka toiminnalla pyritään tukemaan lapsen kasvatusta ja kehitystä ja näin tukemaan vanhempia heidän kasvatustehtävässään (THLc). Silti määritelmässä korostetaan myös paljon sitä, kuinka toimintaan voi lähteä mukaan ilman erityisiä kriteerejä eikä toiminta vaadi tukiperheeltä esimerkiksi

alan koulutusta. Tutkimuksessa perehdyinkin siihen, näkyykö sosiaalipuolella toimivassa tukiperhetoiminnassa kasvattamista. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaisia kokemuksia tukiperheenä toimivat aikuiset nostavat esille, millaisena he näkevät roolinsa toiminnassa ja mitä kasvatuksellisia näkökulmia kokemuksista nousee esille.

Tukiperhetoiminnasta on tehty paljon erityisesti pro gradu -tutkielmia ja opinnäytetöitä sosiaalitieteissä ja sosiaali- ja terveysaloilla. Tutkimuksissa tarkastelun kohteena on ollut esimerkiksi tukiperhetoiminta palvelua käyttäneiden lapsiperheiden kokemana (Kauppila & Salo 2011), tukiperheessä lapsuudessaan käyneiden aikuisten näkemyksiä arvoista tukiperhetoiminnassa (Haulivuori 2015) ja tukiperhetoimintaan mukaan lähtemisen motiivit (Kallio 2018). Tutkimuksissa pääpaino on harvoin ollut kasvatuksellisessa puolessa. Aiheesta tehdyt tutkimukset keskittyvät sosiaali- ja terveysalojen tutkimuksiin ja esimerkiksi väitöskirjoja aiheesta löytyy verrattain vähän, joten lisätutkimukselle on tarvetta.

Tietoa toiminnasta löytyy toimintaa järjestävien järjestöjen verkkosivuilta ja erilaisista esitteistä, mutta ne eivät anna kattavaa kuvaa toiminnasta. Niissä puhutaan paljon lapsen kasvatuksen ja kehityksen tukemisesta, mutta niitä ei ole määritelty tarkasti eikä niiden toteutumista erityisesti valvota.

Kiinnostuksen kohteena tutkimuksessa on, miten nimenomaan kasvatuksellinen näkökulma ilmenee tukiperhetoiminnassa. Ilmenemistä pyrittiin tutkimaan tukiperheenä toimivien aikuisten kokemusten kautta. Tavoitteena on myös lisätä positiivista näkyvyyttä tukiperhetoiminnalle ja lisätä ymmärrystä siitä, kuinka tärkeää työtä tukiperheenä toimivat ihmiset tekevät.

Tutkimusaiheen valintaan vaikuttivat tukijan henkilökohtainen kiinnostus aihetta kohtaan ja kokemus tukiperhetoiminnasta. Lisäksi tukiperhetoiminnan esille nouseminen sosiaalisessa mediassa lisäsi halua perehtyä aiheeseen tarkemmin.

Seuraavissa luvuissa avataan tutkimuksen teoreettista viitekehystä keskeisten käsitteiden kautta. Ensin avataan lastensuojelun avohuoltoa yleisesti ja sen tavoitteita ja tehtäviä, jotka ovat määritelty laissa. Tämän jälkeen käydään läpi tukiperhetoimintaa osana lastensuojelun avohuoltoa. Lopuksi avataan kasvatuksellisen näkökulman käsitettä käsitteiden kasvatus, kasvattaja ja kasvatusvastuu kautta.

2 TUKIPERHETOIMINTA OSANA LASTENSUOJELUN AVOHUOLTOA

2.1 Lastensuojelu ja sen avohuollon tukitoimet

Lapsen hyvinvoinnista vastaa ensisijaisesti hänen vanhempansa tai muut huoltajat, mutta tarvittaessa viranomaisella on velvollisuus tukea vanhempia heidän kasvatustehtävässään. Viranomaisten tulee ohjata lapsi ja perhe lastensuojelun toimintaan, jos perheen tai lapsen tilanne tarvitsee lisää ulkopuolista tukea. Lastensuojelua ohjaavat lastensuojelu- ja sosiaalihuoltolait. (THLa.) Voidaan siis todeta lastensuojelun olevan selkeästi määritelty jo pelkästään näiden kahden lain kautta. Lain kohdista voidaan kooten todeta, että lastensuojelun tavoitteena on ohjata lapsen etuja positiiviseen suuntaan ja pyrkiä turvaamaan lapsen kasvua ja kehitystä.

Lasten ja nuorten hyvinvointia tulisi edistää ja näin ehkäistä tarvetta lastensuojelulle. Ehkäisevä lastensuojelulla pyritään tarjoamaan apua jo ennen ongelmien syntymistä tai pahenemista ja ennen kuin perhe on lastensuojelun asiakkaana. Tätä työtä tekevät erityisesti neuvolat, päivähoidot ja koulut. Lapsen oikeuksista huolehtiminen kuuluu kuitenkin kaikille, sekä viranomaisille että kaikille kansalaisille. Päävastuu lapsesta on vanhemmilla tai huoltajilla ja heillä on oikeus määrätä, miten lapsen kasvatusta järjestetään. Yhteiskunnan tulisi kuitenkin tukea vanhempia heidän tehtävässään ja tarjota apua tarpeeksi ajoissa. Vanhempien mahdollisuutta hoitaa kasvatustehtäväänsä tulisi tukea kaikin keinoin, vaikka perhe olisi lastensuojelun piirissä. (THLa.)

Sosiaalihuolto- ja lastensuojelulaeissa lapsen osallisuus nostetaan tärkeäksi osaksi lastensuojelua. Lapsen mielipiteitä tulisi ottaa huomioon toimintaa suunnitellessa. Lastensuojelulla voidaan sanoa olevan kolme varsinaista tehtävää: yleisistä kasvuoloista huolehtiminen, vanhempien tukeminen heidän kasvatustehtävässään ja varsinainen lasten suojelutehtävä. (THLa.)

Lastensuojelun avohuolto ja sen tukitoimet kuuluvat lastensuojelun alle. Niitä järjestävät kunnat ja ne on myös määritelty lastensuojelulaissa. Tukitoimien tavoitteena on olla edistämässä ja tukemassa lapsen myönteistä ja kehitystä ja tukea vanhempien, huoltajien ja muiden lapsen kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kasvatuskykyä ja mahdollisuuksia. Avohuollon tavoitteena on tukitoimillaan ennaltaehkäistä tilanne, jossa lapsi sijoitetaan tai otetaan huostaan. Jos tukitoimet eivät kuitenkaan ole sopivia tai riittäviä, lapsi sijoitetaan tai otetaan huostaan. (Lastensuojelulaki 2007, 4.3 § ja 40§.)

Avohuollon tukitoimilla pyritään tarjoamaan tukea lapsen ja perheen ongelmatilanteiden selvittämiseen taloudellisella tukemisella tai muulla tukemisella esimerkiksi koulunkäynnissä, harrastuksissa, sosiaalisten suhteiden ylläpitämisessä ja ammatin ja asunnon hankinnassa. Lisäksi tukitoimiin kuuluvat kuntoutumista tukevat hoito- ja terapiapalvelut, tehostettu perhetyö ja perhekuntoutus. Myös esimerkiksi koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta, kriisityö, tukiasunnot ja vauvatyö kuuluvat tukitoimiin. Lapselle voidaan tarjota myös tukiperhe ja -henkilötoimintaa, perhetyötä, vertaisryhmätoimintaa ja loma- ja virkistystoimintaa. (THLc.) Keskeisenä periaatteena tukitoimien järjestämisessä voidaan sanoa kuitenkin olevan lapsen yksilöllisen tilanteen ja tarpeiden huomiointi. Lapselle ja perheelle pyritään räätälöimään heille sopiva kokonaisuus näiden mukaan.

2.2 Tukiperhetoiminta

Tukiperhetoiminta toimii osana lastensuojelun avohuoltoa ja sen järjestäminen on kuntien vastuulla. Tukiperhetoimintaan kuuluu läheisesti tukihenkilötoiminta, mutta tässä tutkimuksessa keskitytään nimenomaan tukiperhetoimintaan. Tarkoituksena on kuitenkin avata myös käsitettä tukihenkilö, jotta saadaan käsitys tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnasta kokonaisuutena. Seuraavissa kappaleissa avataan ensin tukiperhetoimintaa ja sen jälkeen lyhyesti tukihenkilötoimintaa eri toimintaa järjestävien järjestöjen määritelmien ja lastensuojelu- ja sosiaalihuoltolakien tavoitteiden kautta.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THLc) mukaan tukiperhe on perhe, jossa lapsi viettää aikaansa sovitusti ja säännöllisesti ja josta sosiaalitoimi maksaa tukiperheelle korvauksen sopimuksen mukaan. Tukiperhetoiminnassa

tavoitteena on auttaa lasta ja perhettä tilanteessa, jossa perheeltä puuttuu tai ei ole lähettyvillä läheisverkosto tai perheen voimavarat ovat vähissä. Yleisimpiä syitä tukiperheen saamiselle ovat yksinhuoltajuus, uusien perhettä tukevien sosiaalisten suhteiden tarve, vanhemman tarve saada omaa aikaa tai muuten vaikea elämäntilanne. Tukilapset viettävät tukiperheissä viikonloppuja, yleensä kerran kuukaudessa noin kolme päivää kerrallaan. (Pelastakaa Lapset ry.)

Tukiperhetoimintaan voi lähteä mukaan esimerkiksi erilaisten järjestöjen kautta. Muun muassa Pelastakaa lapset ry, SOS-Lapsikylä ja Familiar järjestävät tukiperhetoimintaa. Jos oma tilanne ei salli tukiperhetoimintaan lähtemistä, toimintaa voi myös tukea rahalahjoituksin. Järjestöt järjestävät yleensä ryhmämuotoisina lyhyitä valmennuskursseja, jonka jälkeen tukiperheeksi ryhtymistä harkitsevat voivat päättää haluavatko he lähteä toimintaan mukaan. Lisäksi perheen kanssa pohditaan, minkäikäinen ja millainen tukilapsi tai -lapset heidän elämäntilanteeseen olisivat sopivia ja järjestetään mahdollisia tapaamisia, joiden jälkeen perhe voi vielä miettiä lopullista päätöstä toiminnan aloittamisesta. (SOS-Lapsikylä.)

Tukiperheeksi soveltuu lapsiperhe, pariskunta tai yksinasuva aikuinen. Tukiperhetoiminnassa lapset asuvat omissa kodeissaan, mutta vierailevat tukiperheen kotona säännöllisesti. Tukiperhetoiminnassa päävastuu lasten kasvattamisesta ja hyvinvoinnista säilyy vanhemmilla, mutta tukiperhetoiminnan avulla vanhemmille saadaan tukea tähän kasvatustehtävään. (THLc.) Voidaan näin todeta toiminnassa päätavoitteena olevan, kuten lastensuojelussa yleisestikin, lapsen kasvatuksen tukeminen ja ongelmien syntymisen ehkäiseminen. Eri järjestöjen mottona voidaan kootusti sanoa olevan, että tukiperheeksi soveltuu tavallinen perhe, pariskunta tai aikuinen, jolla on halu auttaa lasta ja vakaa elämäntilanne.

Tukiperheenä toimiminen ei vaadi mitään erityisiä harrastuksia tai järjestettyä ohjelmaa, vaan siihen riittää niin sanottu tavallinen arki. Joidenkin lasten kohdalla tavallinen arkirytmistö nostetaan jopa keskeiseksi asiaksi, koska se voi olla osaltaan luomassa lapselle turvaa. Tukiperhetoimintaan tarvitaan erilaisia perheitä, koska tukilasten tarpeet vaihtelevat. Tukiperhe tulisi kuitenkin aina olla turvallinen paikka lapselle. (Familiar.)

Tukihenkilö on vapaaehtoinen aikuinen, joka tarjoaa seuraa tukea tarvitsevalle lapselle tai nuorelle noin 1-4 kertaa kuukaudessa. Toiminnasta

voidaan maksaa kulukorvausta ja palkkiota. Tukisuhteesta tehdään kirjallinen sopimus, jossa eritellään tavoitteet ja tapaamisten määrä. Tukihenkilön tulee olla luotettava ja turvallinen aikuinen, jolla on tasapainoinen elämäntilanne, aikaa toiminnalle ja oma halu toimia niin sanottuna maallikkoauttajana. Tukihenkilön tehtävänä on tukea lapsen kehitystä ja kasvua arkisilla asioilla. Tukihenkilötoimintaa järjestävät useat eri järjestöt, mutta se on aina osana lapsen, nuoren tai perheen asiakassuunnitelmaa. Tukihenkilötoiminnassa lapsi ei yleensä vietä tukihenkilön kotona öitä, kuten tukiperhetoiminnassa, vaan tapaamiset toteutetaan päiväsaikaan. (Lastensuojelun käsikirja, THL.)

Tukiperhetoiminnan voidaan kootusti sanoa olevan ennaltaehkäisevää toimintaa, koska sen avulla pyritään antamaan perheille tukea ennen kuin tilanne vaatii sijaishuoltoa tai lapsen huostaanottoa. Lisäksi siinä voi olla mukana, vaikka ei olisi lastensuojelun asiakas. Tässä tutkimuksessa käytetään jonkin verran käsitettä tukiperheaikuisen kuvaamaan tukiperheenä toimivaa aikuista.

3 KASVATUKSELLINEN NÄKÖKULMA

Tutkimuksessa keskeiseksi käsitteeksi valikoitui kasvatuksellinen näkökulma kuvastamaan pääosin kasvatusta. Kasvatus käsitteenä olisi ollut liian laaja ja vaikeasti määriteltävissä, joten kokonaan toisen käsitteen käyttäminen tuntui järkevimmältä. Lisäksi kasvatuksellinen näkökulma nousi niin sanotusti yläkäsitteeksi ja sitä pyrittiin määrittelemään toisten käsitteiden kautta. Käsitteiden kasvatus, kasvattaja ja kasvatusvastuu avulla avataan seuraavaksi sitä, mitä kasvatuksellinen näkökulma tässä tutkimuksessa tarkoittaa. Tämän luvun tehtävänä oli pyrkiä saamaan määritelmiä, joita verrata haastateltavien kokemuksista nousseisiin vastauksiin ja määritelmiin. Tarkoituksena oli tutkia, löytyykö näistä määritelmistä yhteneväisyyksiä ja sen perusteella tehdä johtopäätöksiä, miten kasvatuksellinen näkökulma ilmenee kokemuksista.

3.1 *Mitä on kasvatus?*

Kasvatus käsitteenä on helposti ymmärrettävissä arkikielessä, mutta tieteellisesti sen määritteleminen tuottaa haasteita. Siksi se käsitteenä on hieman ongelmallinen. (Siljander 2014, 27.) Tässä tutkimuksessa käsite kasvatus nousee kuitenkin olennaiseen rooliin, joten tärkeää on pyrkiä määrittelemään se mahdollisimman kattavasti. Lisäksi tavoitteena on avata sitä, mitä on kasvattaja, ja mitkä ovat kasvattajan tehtäviä. Ymmärtääkseen käsitettä kasvattaja, on kuitenkin ensin määriteltävä kasvatusta.

Kasvatus voidaan määritellä inhimillisen toiminnan muodoksi, jota esiintyy erilaisissa yhteisöissä. Se on aina jonkinlaista toimintaa, joka kytkeytyy yhteisöön ja auttaa yksilöä sopeutumaan tähän yhteisöön. Yhteiskunnan arvot ja päämäärät vaikuttavat kasvatukseen. Kasvatus myös ylläpitää yhteisön toimintaa välittämällä arvoja, asenteita, toiminta- ja ajattelutapoja yksilölle. (Leino & Leino 1995, 7.)

Kasvatuksen voidaan myös sanoa olevan tavoitteellista ja määrätietoista toimintaa, jonka tavoitteena on tukea yksilön valmiuksia ja taitoja selviytyä elämässä itsenäisesti. Siihen voidaan liittää kaikki välilliset ja välittömät toimenpiteet ja tekijät, joiden avulla vaikutetaan kasvatettavan kehittymiseen. (Peltonen 2004, 20.) J.A. Hollon lähestymistapa kasvattamiseen on jollain tapaa lempeä, kun hän määrittelee kasvattamisen kasvamaan saattamisena. Hollon määritelmässä ”– – se on luonnollisen, selittämättömän, mutta ilmauksissaan ilmiselvän kasvuvoiman tielle sattuvien esteitten poistamista, suotuisimpien olosuhteiden luomista – –”. (Rinne, Kivirauma & Lehtinen 2015, 257.) Määritelmässä kasvatettava nähdään kauniissa valossa ja kasvattaja kasvatettavan elämän helpottajana.

Myös Värri (2004, 29) näkee kasvattajan Hollon tapaan auttajana. Hän kuvaa kasvattajaa kasvun auttajana ja kasvatettavan maailmansuhteen tulkkina: Maailma on mysteeri lapselle, joten kasvattajan tulee toimia tulkkina lapsen ja maailman välillä. Lapsi tulisi myös aina ottaa huomioon omana yksilönään (Hirsjärvi & Laurinen 2004, 16).

Kasvatuksesta rajattaessa pois tahattoman kasvatuksen, kasvatuksen voidaan sanoa olevan tarkoitushakuista toimintaa (Hirsjärvi 1985, 46). Tiedetään kuitenkin, että kasvatusta on usein välitöntä ja spontaania eikä sitä tiedosteta koko ajan. Kasvattaja ei tällöin usein ole tietoinen toimintansa tavoitteista. Tätä on nimetty funktionaaliseksi kasvatukseksi. Kasvatusta edellyttää vuorovaikutusta toisten ihmisten kanssa. Kasvattajan ja kasvatettavan välisessä suhteessa kasvattajalla on pedagoginen vastuu kasvatettavasta ja kasvattajan täytyy ottaa huomioon tämän vuorovaikutussuhteen epätasa-arvoisuus: Kasvattajan tulee saattaa kasvatettavaa aikuisten maailmaan, mutta silti pyrittävä välttämään aikuisten pelisääntöillä toimimista. (Siljander 2014, 29–30.)

Kasvatusta käsitteenä on vuosien saatossa määritelty uudestaan ja uudestaan ja se on aina koettu hieman ongelmalliseksi (Hirsjärvi & Huttunen 1995, 31). Kasvatukseen liittyen löytyy paljon teoksia kasvatustieteiden ja kasvatustieteiden alta. Tähän tutkimukseen pyrittiin nostamaan määritelmiä, jotka ovat pysyneet vuosia samoina ja joita on käytetty paljon myös tutkimuksissa. Määrittely jää kuitenkin tässä tutkimuksessa hieman suppeaksi, mutta on kuitenkin riittävä tutkimuksen laajuutta ajatellen.

3.2 Kuka kasvattaa ja kenellä on vastuu?

Jokaista meitä on kasvatettu ja suurin osa meistä on kasvattanut tai tulee kasvattamaan joko tahallisesti tai tahattomasti. Heinosen (1989, 67) mukaan kasvattajaksi voidaan nimetä sellainen ihminen, jonka tavoitteena on tarkoituksellisesti edistää toisen ihmisen kehitystä. Lapsen kohdalla kasvattajia ei ole pelkästään hänen vanhempansa, vaan kasvatusta tapahtuu myös esimerkiksi kouluissa, hoitoaloilla ja sosiaali- ja palvelualoilla (Peltonen 2004, 16).

Värin (2004, 145) mukaan kasvattajille (vanhemmille) kuuluu yleisvastuu lapsen fyysis-henkisestä kehityksestä ja hyvinvoinnista. Kasvattajan tulee kohdata vaatimuksia, jotka hän on joko itse asettanut itselleen tai ne ovat yhteiskunnan asettamia. Kasvattajalla on oikeuksia, mutta lisäksi velvollisuuksia lapsen kasvattamisessa. (Hirsjärvi & Laurinen 2004, 82.) Kasvattaja ei voi paeta kasvatusvastuutaan (Värri 2004, 28), mutta jo lastensuojelulaki (2007) velvoittaa, että viranomaisten tulee tarjota tukea lapsen kasvattajille, jos he eivät kykene itse täyttämään vastuutaan.

Nykyään tiedostetaan myös, että lapset voivat kasvattaa jollain tapaa myös aikuisia. Voidaan siis ajatella, että jokainen on toinen toisensa kasvattaja. (Hirsjärvi & Huttunen 1995, 31.) Lapsille ei kuitenkaan kuulu vastuuta kenenkään aikuisen kasvattamisesta, joten kasvatusvastuun voidaan ajatella kuuluvan vain kasvattajille.

Lapsen ja vanhemman välille syntyvää kasvatusvastuuta voidaan verrata jollain tasolla kasvatussuhteisiin, jotka perustuvat ammattirooliin, asiantuntijuuteen ja määrättyyn yhteiskunnalliseen tehtävään (Värri 2004, 96). Vastuu ei siis ole sama ammattiauttajilla kuin vanhemmilla, mutta sen voi kuitenkin rinnastaa lähelle sitä. Hirsjärvi & Huttunen (1995, 54) määrittelevät psykologisen vanhemmuuden kuvastamaan vanhemmuutta, joka ei ole suoraan vain biologista tai sosiaalista vanhemmuutta. Tämä on puhututtanut kehityspsykologeja, kun on mietitty seurauksia siitä, mitä lapselle seuraa, kun hänet otetaan huostaan tai sijoitetaan. Hirsjärvi & Huttunen (1995, 54) lainaavat amerikkalaisia tutkijoita Goldsteinia, Freudia ja Solnitia (1973;1980), joiden mukaan lapsella voi olla useampia psykologisia vanhempia ja hän voi näin aika sujuvastikin vaihtaa kiintymyksen kohdetta.

Hyvän kasvatussuhteen voidaan sanoa perustuvan molemminpuoliseen luottamukseen ja toisen kunnioittamiseen (Hirsjärvi & Huttunen 1995, 46). Kasvattajan täytyisi siis pyrkiä voittamaan lapsen luottamus, jotta kasvatussuhde olisi hyvä. Lisäksi tähän olennaisesti liittyvä lapsen turvallisuuden takaaminen ja suojeleminen kuuluvat kasvattajan tehtäviin (Värri 2004, 125).

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimustehtävä ja -kysymykset

Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia millaisia kokemuksia tukiperhe aikuiset nostavat esille tukiperhetoiminnasta, millaisena he näkevät roolinsa toiminnassa ja miten kokemuksissa ilmenee kasvatuksellinen näkökulma. Tutkimustehtävä tarkentuu seuraavaan kolmeen tutkimuskysymykseen:

1. Millaisia kokemuksia tukiperhe aikuiset nostavat esille tukiperhetoiminnasta?
2. Millaisena tukiperhe aikuiset kokevat roolinsa tukiperhetoiminnassa?
3. Millaisia kasvatuksellisia näkökulmia tukiperhe aikuisten kokemuksista nousee esille?

4.2 Tutkimuksen aineisto

Tutkimuksen aineisto kerättiin teemahaastatteluilla kolmelta eri tukiperheeltä. Haastateltaviksi valikoituivat perheet, jotka olivat olleet tukiperhetoiminnassa mukana vähintään vuoden ja ehtineet saada toiminnasta kokemusta. Yhdessä haastattelussa perheen isä ei aikataulullisista syistä pystynyt osallistumaan haastatteluun, joten haastattelu tehtiin vain perheen äidin kanssa. Kahdessa muussa haastattelussa olivat mukana sekä perheen äiti että isä. Tutkittavat olivat kaikki naimisissa olevia aikuisia, joilla oli omia lapsia. Haastateltavien ja haastatteluissa esiin nousseiden tukilasten nimet on poistettu anonymiteetin säilyttämiseksi.

Aineistonkeruu toteutettiin lokakuussa 2019 pienessä pohjoispohjanmaalaisessa kunnassa. Tutkittavat saivat ennen haastattelua tietää, mistä tutkimuksessa on kyse, haastattelun luonteesta, anonymiteetin säilyttämisen tarkkuudesta ja haastattelun arvioidusta kestosta. Tutkimusaiheesta pyrittiin haastatteluissa keskustelemaan suhteellisen

vapaasti, mutta haastattelujen tukena oli myös erilaisia teemoja, jotka nousivat tutkimuskysymysten kannalta olennaisiksi. Haastattelut toteutettiin haastateltavien kodeissa, joten haastateltavia pyydettiin varamaan haastatteluun noin 30 minuuttia keskeytyksetöntä aikaa. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin. Litteroitua tekstiä tuli yhteensä vajaat 15 sivua (fonttikoko 12, fontti Times New Roman, pt 1,5).

Teemoja haastattelun pohjalla oli yhteensä 5, jotka oli jaoteltu seuraavasti:

1. yleiset kysymykset (esimerkiksi oma elämäntilanne tai tukilasten määrä)
2. onnistumisten ja haasteiden kokemukset
3. yhteys kouluun
4. suhde tukilapsiin ja heidän vanhempaisinsa
5. kasvatuksen rooli ja kasvatustavastuu

TAULUKKO 1. Aineiston kuvaus

	Tukiperhe 1	Tukiperhe 2	Tukiperhe 3
Haastattelupäivämäärä	15.10.2019	16.10.2019	17.10.2019
Haastattelun kesto (min)	17.53	16.45	30.51
Haastateltavat	1 kpl, perheen äiti	2 kpl, perheen äiti ja isä	2 kpl, perheen äiti ja isä
Perhetilanne	äiti, isä ja lapsia	äiti, isä ja lapsia	äiti, isä ja lapsia
Tukilasten määrä	1	yhteensä 6, tällä hetkellä 1	Yhteensä 22, tällä hetkellä 17
Kokemus tukiperhetoiminnasta (vuosien määrä)	1	7	5

4.3 Tutkimustapa ja -menetelmät

Tutkimus toteutettiin laadullisin menetelmin ja sitä ohjasi fenomenologinen tutkimusote, koska tutkimuksen kohteena olivat tukiperheenä toimivien aikuisten kokemukset. Fenomenologisessa ihmiskäsityksessä keskeisiä ovat kokemuksen, merkityksen ja yhteisöllisyyden käsitteet (Laine 2018, 29), joten kokemuksia tutkittaessa fenomenologia oli luonteva valinta. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää tukiperheaikuiden subjektiivisia kokemuksia

tukiperheenä toimimisesta, omasta tehtävästään siinä ja kokemuksista esiin nousseita kasvatuksellisia näkökulmia.

Fenomenologiassa subjektiivisuus ja ihmisten henkilökohtaiset kokemukset, arvot, aistimukset ja elämykset ovat merkityksellisiä ja tieto ympäröivästä siirtyy ihmiseen aistien ja kokemusten kautta. Ihminen nähdään näin myös kiinteänä osana tätä ympäröivää maailmaa. (Laine 2018, 30.) Kokemukset, aistimukset ja elämykset olivat keskeisiä myös tässä tutkimuksessa, joten oli tärkeä pohtia, millä saada mahdollisimman laaja-alaisesti tutkittua kokemuksia. Laineen (2018, 39) mukaan haastattelu on kattavin keino tutkia ihmisen kokemuksellista maailmansuhdetta.

4.4 Aineiston analysointi

Sisältöä analysoidessa on hyvä rajata tarkkaan, mitä aineistosta nostaa esille (Tuomi & Sarajärvi 2018, 104). Tässä tutkimuksessa analyysimenetelmänä oli sisällönanalyysi. Sisällönanalyysi sopii hyvin strukturoimattomankin aineiston analysoimiseen ja sen keinoin pyritään luomaan kuvaus ja analyysi aineistosta objektiivisesti ja systemaattisessa muodossa. Menetelmä vaatii kuitenkin selkeän johtopäätösosion, jossa aineistosta nostetaan esille tärkeimmät johtopäätökset. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117.) Tässä tutkimuksessa tulososiossa esitellään aineistosta esiin nousseet teemat ja pohdintaosiossa kootaan yhteen keskeiset johtopäätökset.

Aineiston analysoinnin tarkemmaksi metodiksi valikoitui teoriaohjaava sisällönanalyysi, koska pohjana tutkimukselle toimivat teoriaosuudessa määritellyt käsitteet. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä teoria toimii apuvälineenä analyysin etenemisessä, mutta niin sanotut analyysiyksiköt nousevat kuitenkin aineistosta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109). Teoria ei siis määritä täysin analyysin kulkua, joten se oli siksi tähän tutkimukseen järkevä valinta. Analysoinnissa teoria ja aineisto pääsevät näin kumpikin vuorotellen ääneen.

Aineiston analysointi alkoi litteroitujen haastattelujen koodaamisella, joka pohjautui ennen haastattelua määriteltuihin teemoihin ja lisäksi haastatteluissa esiin nousseisiin teemoihin. Teemoittelussa keskeistä ei ole teemojen alla olevien sitaattien lukumäärät vaan tärkeämpää ovat aineiston kiinnostavat

kohdat (Tuomi & Sarajärvi 2018, 105), joten tässä tutkimuksessa teemoittelun avulla pystyttiin keskittymään tutkimuksen kannalta mielenkiintoisiin teemoihin ajattelematta lukumääriä. Tutkimuksessa lähdettiin siis liikkeelle aineiston pohjalta ja tarkasteltiin siitä nousevia teemoja ja vasta myöhemmin nostettiin esille teoriaosuuden käsitteet. Tällainen lähestymistapa on tyypillistä teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä: analysointi voi lähteä liikkeelle aineistolähtöisesti, mutta teoria nostetaan tarkasteluun myöhemmin (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109–110).

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tukilapset viettävät tukiperheissä suhteellisen paljon aikaa, yleensä 1–3 viikonloppua kuukaudessa. Haastateltaville oli siis ehtinyt kertyä paljon kokemusta toiminnasta ja lapset olivat heidän mukaan tulleet heille todella tutuiksi. Haastatteluista nousi esille paljon positiivisia tunteita ja kokemuksia, mikä herätti erityisesti mielenkiintoni ja mikä näkyy myös haastatteluista esiin nousseissa teemoissa. Haastatteluaineisto jakautui kolmeen pääteemaan, jotka olivat seuraavat: kokemukset toiminnasta, tukiperheaikuisen rooli toiminnassa ja kasvatuksen rooli toiminnassa. Erityinen huomio kiinnittyi kuitenkin jokaisen pääteeman alla oleviin alateemoihin. Koin tarpeelliseksi jakaa teemat ensin pääteemoihin ja sitten vasta merkityksellisempiin alateemoihin, jotta se selkiyttäisi tulosten läpikäymistä.

Ensimmäinen teema, kokemukset toiminnasta, vastaa ensimmäiseen tutkimuskysymykseen, jonka tavoitteena oli selvittää, millaisia kokemuksia tukiperhe aikuiset nostavat toiminnasta esille. Toisessa teemassa, tukiperhe aikuisen rooli toiminnassa, käydään läpi sitä, millaisena tukiperheenä toimivat näkevät oman roolinsa toiminnassa ja se vastaa tutkimuskysymykseen kaksi. Kasvatuksen rooli toiminnassa -teemalla pyritään avaamaan, millaisia kasvatuksellisia näkökulmia kokemuksista nousee esille ja vastaamaan tutkimuskysymykseen kolme.

5.1 Kokemukset toiminnasta

Haastatteluissa nousi paljon esiin erilaisia kokemuksia monen vuoden ajalta. Haastateltavien kokemukset tukiperhetoiminnasta olivat kootusti todella positiivisia, mikä on yhteneväinen tulos Kauppila & Salo (2011) tekemän tutkimuksen kanssa. Toiminta nähtiin elämäntapana ja sen sanottiin tuovan elämälle sisältöä. Tukiperhe aikuiset kokivat, että tukiperhetoiminta antaa heille paljon hyvää mieltä, minkä takia mahdolliset ongelmat toiminnassa eivät tunnu

suurilta vaan jäävät usein taka-alalle. Omien positiivisten kokemusten lisäksi tukiperheaikuiset kertoivat saavansa positiivista palautetta tukilapsilta ja heidän vanhemmiltaan, mikä oli osaltaan lisännyt toiminnasta saatuja positiivisia kokemuksia.

”Koko juttu on positiivinen kokemus. Se on elämänsisältöä myös.”
(Tukiperhe 3)

”Vanhemmat kyllä muistavat sanoa, että tästä on hyötyä.” (Tukiperhe 3)

Ensimmäisestä teemasta nousi esille neljä alateemaa, jotka esitellään seuraavaksi.

5.1.1 Oman osaamisen jatkohyödyntäminen

Kaikissa haastatteluissa nostettiin esiin kokemukset omien lasten kanssa voimavarana tukiperheenä toimimiseen. Tukiperheet kokivat, että omien lasten kanssa koetut haasteet ja onnistumiset olivat opettaneet paljon lasten kanssa toimimisesta ja tätä osaamista oli haluttu jakaa muillekin. Tulosta tukee myös tutkimus (Kallio 2018, 29), jonka mukaan tukiperhetoiminnassa kokemus vanhemmuudesta ja perhe-elämästä nähtiin voimavarana ja positiivisena asiana.

Tukiperheaikuiset kertoivat heillä olleen haasteita omien lasten kanssa, mikä oli lisännyt tietoa lasten kanssa toimimisesta. He myös kokivat haluavansa auttaa muita, koska olivat kiitollisia siitä, että olivat itse saaneet vaikeissa elämäntilanteissa apua. Lisäksi koettiin, että ystävät ja niin sanotut ammattiauttajat olivat kannustaneet toimintaan lähtemistä ja nähneet haastateltavat sopivina toimintaan.

”Antaa mahdollisuuden sen jatkohyödyntämiseen, mitä omien lasten kanssa toimiminen on opettanut.” (Tukiperhe 3)

”Ja me saatiin aikoinaan apua. Me tiedetään, mitä on se avun tärkeys.- -. Omat kokemukset omien lasten kanssa, kun oli haasteita ja kaikesta huolimatta ollaan osattu tehdä jotain ammattilaisten mielestä oikein. Meitä kehoitettiin jakamaan sitä omaa kokemusta ammattilaisten toimesta. Se koettiin niin tärkeäksi.” (Tukiperhe 2)

5.1.2 Lasten merkitys

Tukiperhetoimintaa tarkasteltaessa olennaista on, että lapsi on toiminnassa aina keskiössä, vaikka tukea ensisijaisesti tarvitsisivatkin lapsen vanhemmat (Lehto-Lundén & Svenlin 2018, 23). Toiminta saattaa usein olla aikuis- ja viranomaislähtöistä (Hongisto, Laaksonen & Maijanen 2004, 6), mutta tässä tutkimuksessa lapsilähtöinen näkökulma korostui useaan otteeseen. Vastauksissa haastateltavat puhuivat paljon lapsista ja heidän merkityksestään. Rakkaus lapsiin ja lapsikeskeisyys nostettiin useaan kertaan esille ja toiminta nähtiin voimavarana myös itselle. Tukiperheaikuiset kokivat, että toiminta antaa heille niin paljon, että sitä on vaikea pukea sanoiksi. Lapsista puhuttiin positiiviseen sävyyn ja heidät nähtiin ainutlaatuisina yksilöinä, joille täytyy antaa aikaa, rakkautta ja huolenpitoa. Tukiperheaikuiset kertoivat myös pitävän lapsiin yhteyttä jonkin verran toiminnan ulkopuolella.

”Se lapsi antaa tosi paljon. Se antaa niin paljon, että hankala nostaa yhtä asiaa esille ja sanoa, että tämä on ylitse kaiken tosi tärkeä juttu.” (Tukiperhe 2)

”Me ollaan niitä lapsia varten. Ja välillisesti perhe hyöttyy siitä.” (Tukiperhe 3).

”Se on määrittelemättömän suuri voimavara lopulta. Ja sitten se kiintymys ja rakkaus, mikä tulee puolin ja toisin, niin ei sitä voi niinku sanoa ääneen.” (Tukiperhe 2)

5.1.3 Toiminnan merkitys omalle perheelle

Haastateltavat kertoivat useita esimerkkitilanteita, joissa heidän omat lapset olivat olleet mukana ja puhuivat siitä, kuinka toiminta on koko perheelle merkittävää: Tukilasten tuloa odotetaan tukiviikonloppujen alla ja viikonloppuihin valmistaudutaan koko perheellä. Tukilasten ja omien lasten suhdetta kuvattiin merkitykselliseksi ihmissuhteeksi. Näitä tuloksia tukee tutkimus, jonka mukaan tukiperheen omat lapset voivat olla tukilapsille tärkeitä henkilöitä, joiden kanssa kehittää esimerkiksi sosiaalisia taitoja (Nyländen 2014). Tukilasten katsottiin myös ikään kuin kuuluvan perheeseen ja antavan tukiperheille elämäntavan.

Tukiperheaikuiset kertoivat viettäneensä omien lasten ja tukilasten kanssa niin sanotusti ihan tavallista arkea, mutta tehneen lisäksi pieniä retkiä ja

projekteja, jotka olivat olleet niin omille kuin tukilapsille merkityksellisiä. Tukilapsia oltiin myös otettu mukaan pidemmillekin lomamatkoille ja esimerkiksi suvun juhliin. Haastateltavat näkivät myös omien ja tukilasten keskinäiset nahistelut merkityksellisenä. He ajattelivat nahistelun olevan luottamuksen osoitus tukiperheelle, koska silloin lapsi heidän mukaan uskaltaa näyttää tunteensa.

"Omat lapset odottavat, että milloin tulee tukilapsia. Ne odottaa ja nauttii, ottaa sen mitä ne (tukilapset) antaa ja on valmiita antamaan itsestään niille." (Tukiperhe 2)

"Ne on perheenjäseniä, osa tätä perhettä ja yhteisöä. Tätähän (tukilasta) ne sanoo ottopikkusiskoksi." (Tukiperhe 2)

5.1.4 Haasteet toiminnassa

Haastateltavat eivät osanneet nimetä mitään erityisen suuria ongelmia tai haasteita, vaan kokivat että eteen tulleet haasteet olivat olleet pieniä ja normaaleja lasten kanssa tulevia ongelmia. Haasteet, joita nousi esille, liittyivät luottamuksen rakentamiseen ja lapsen ja hänen perheen tilanteen ymmärtämiseen. Vanhemmat kokivat, että joko lapsella voi olla haasteita luottaa uusiin ihmisiin tai sitten luottamuksen puute tulee vanhemmilta. Tätä tukee Kauppilan & Salon (2011) tutkimus, jonka mukaan huonot kokemukset toiminnassa johtuvat satunnaisista ja yksittäisistä huonoista päivistä, jolloin lapsilla on vaikeuksia sopeutua esimerkiksi tukiperheen sääntöihin.

Lisäksi tukiperheaikuiset kertoivat kokevansa välillä riittämättömyyden tunnetta ja epäilevänsä omaa sopivuuttaan toimintaan. Riittämättömyyden tunteet eivät kuitenkaan olleet nousseet suureen rooliin, koska pääosin oma tehtävä nähtiin hyödyllisenä. Lapsen ja perheen tilanteen ja käyttäytymisen ymmärtäminen koettiin joskus haastavaksi ja se aiheutti huolta ja ahdistusta.

"Kun tulee uudet lapset, niin haastavinta on luottamuksen saaminen ja rajojen laittaminen. Sen lapsen ja vanhempien luottamus, koska siihen menee aikansa." (Tukiperhe 2)

"Tietyllä lailla haastavinta on sen lapsen taustasta kumpuavat käyttäytymisjutut ja sen ymmärtäminen, miksi hän on semmonen. Elämäntyyli on ihan eri siellä toisessa, ku meillä. Sillä on esimerkiksi sitä hylätyksi tulemisen pelkoa." (Tukiperhe 1)

"Väsynyt koti, väsynyt perhe, niin ne lapset on oppineet toimimaan siitä lähtökohdasta siellä kotona. Niillä on huolia, että saadaanko me ruokaa."
(Tukiperhe 3)

5.1.5 Yhteys kouluun

Tukiperhetoimintaan ei kuulu yhteistyö tukilapsen koulun kanssa (SOS-lapsikylä). Lapsen kanssa voidaan keskustella kouluasioista tai lapsi saattaa joskus tehdä tukiperheessä esimerkiksi läksyjä, mutta yhteistyö koulun kanssa on vähäistä jo senkin takia, että lapsi viettää tukiperheessä yleensä viikonloppuja tai loma-aikoja.

Suomen kouluissa toimii oppilashuolto, jonka tavoitteena on ennaltaehkäistä erilaisten ongelmien syntyä ja edistää kouluhyvinvointia esimerkiksi luomalla turvallista oppimisympäristöä ja suojaamalla mielenterveyttä. Tätä oppilashuoltoa toteuttavan koulussa toimivat oppilashuoltoryhmät, joihin kuuluvat monialaiset asiantuntijaryhmät, esimerkiksi opettajat, koulupsykologit ja sosiaalityöntekijät. Siinä keskeistä ovat lapsen etujen ajaminen ja luottamuksellisuus. (Tampereen kaupunki 2019b.)

Haastatteluissa kartoitettiin tukiperheiden yhteistyötä koulun kanssa ja kysyttiin mielipidettä, olisiko tukiperhetoiminnalla annettavaa näille oppilashuoltoryhmille. Aiheesta ei syntynyt pitkää keskustelua, ja haastatteluissa nousi esille hyvin erilaisia mielipiteitä, jotka kuitenkin jäivät hieman niukoille perusteluille. Yhteistyön puuttumisen vuoksi tukiperheet eivät olleet juuri miettineet asiaa aiemmin ja haastatteluissa siihen miettimiselle oli vain vähän aikaa, joten aineisto näiltä osin jäi niukaksi. Osa koki, että yhteistyö koulun kanssa voisi olla välillä tarpeellista. Heidän mukaan kunnan viranomaiset eivät nosta tukiperhetoiminnassa kouluasioita esille, mutta välillä voisi olla tarpeellista nostaa, jotta lapsen kanssa voisi jutella niistä. Kouluasioista keskusteleminen koettiin tarpeelliseksi erityisesti silloin, kun lapsella oli haasteita keskustella niistä omien vanhempiensa kanssa. Haastateltavat kokivat, että ongelmat olivat usein avautuneet tukiperheessä niistä keskustellessa, kun lapsi oli poissa siitä ympäristöstä, missä ongelmia yleensä käsiteltiin.

Osa taas näki kouluasioiden esille nostamisen tarpeettomaksi, välillä jopa haitalliseksi. Haastateltavat kokivat, että he haluavat erottaa tukiviikonlopun

lapsen ja perheen ongelmista, jotta lapsi voi olla vapaana niistä viikonloppuisin. Kuulumisia pyrittiin kysymään, mutta kouluasioihin ei sen tarkemmin haluttu pureutua. Haastateltavat näkivät kuitenkin tarpeelliseksi kouluasioiden läpikäymisen, jos lapsi itse otti asian puheeksi.

”Aivan varmasti olisi annettavaa. Kenellä muulla perheen ulkopuolisella auktoriteetilla vois periaatteessa olla valmis resepti siihen, miten toimia sen lapsen kanssa.” (Tukiperhe 2)

”Saa olla tavallaan vapaana kaikesta silloin, kun ne tulee tänne. Me ei kysytä niiltä, että onko ollu hankaluuksia. Jos lapsi ottaa puheeksi jonkun kouluongelman nii siihen reagoidaan.” (Tukiperhe 3)

5.2 Tukiperheaikuisen rooli toiminnassa

Tukiperheaikuiset näkivät roolinsa toiminnassa lähtökohtaisesti tärkeänä ja turvallisena aikuisena. Haastateltavien mukaan heidän tehtävänään oli olla luomassa lapselle turvallisuuden tunnetta ja luottamusta aikuisiin ihmisiin. Oma rooli nähtiin yhtenä turvallisena aikuisena muiden lapsen elämässä olevien aikuisten joukossa. Omaa roolia ei haluttu korostaa liikaa, eivätkä haastateltavat kokeneet olevansa vanhempien korvikkeita. Haastateltavat näkivät itsensä enemmänkin tukilasten vanhempien tukijoina ja auttajina haastavassa elämäntilanteessa. Lisäksi he kokivat luovansa vanhemmille esimerkkiä kasvatuksesta. Oma rooli nähtiin myös perheen ulkopuolisena auktoriteettina, mutta ei verrattavissa sosiaalityöntekijöihin. Oma rooli nousi esille seuraavina teemoina: tärkeä aikuinen, turvallisuuden tuoja ja tukilasten vanhempien tukija.

5.2.1 Tärkeä aikuinen

Tukiperheet kokivat olevansa tärkeitä aikuisia lapsille, kun kysyttiin, millaisena he ajattelevat lasten näkevän heidät omassa elämässään ja millainen suhde heillä on lapsiin. Haastateltavat tunsivat itsensä hyödyllisiksi aikuisiksi, joihin lapset luottavat. Tärkeys näyttäytyi heidän mukaan esimerkiksi siinä, kun lapset halusivat tulla tukiperheeseen muulloinkin kuin tukiviikonloppuina. Heidän mukaan lapset puhuivat paljon tukiperheestään esimerkiksi koulussa ja olivat selvästi ylpeitä siitä.

"Tärkeänä. Meillä on niin mahtava suhde nyt tällä hetkellä. Ja samalla tavalla ollut aikaisemminkin (aiempien tukilasten kanssa)." (Tukiperhe 2)

"Ainakin tällä hetkellä tärkeänä. Se (tukilapsi) haluaa olla heti tulossa tänne ja tulos paljon enemmänkin." (Tukiperhe 1)

Suhde lapseen näyttäytyi merkityksellisenä ihmissuhteena ja sellaisena sen haluttiin myös säilyvän. Tukiperhetoiminnassa merkittävää olisikin pohtia lapsen ihmissuhteiden jatkuvuutta, jotta lapselle ehtisi muodostua tärkeitä sosiaalisia suhteita (Hongisto ym. 2004, 7). Tämä näkökulma nousi vastauksissa esille, kun haastateltavat kertoivat, etteivät voisi lopettaa toimintaa, koska suhde koettiin sekä lapselle että itselle niin tärkeäksi. Erityisesti ajan antaminen lapselle nähtiin merkityksellisenä tukiperheaikuisen ja lapsen suhteessa.

"Ihmissuhde, jossa haetaan semmosta lämpöä ja saavutetaankin sitä. Hetkiä niitten lasten kanssa." (Tukiperhe 3)

"Ne lapset tulee valtavan tutuiksi kaikilta osin. Joku lapsi saattaa itua kaks tuntia sylissä." (Tukiperhe 3)

Yhdessä vastauksessa korostettiin myös miehen roolia toiminnassa. Useissa tapauksissa tukilapsen vanhempi on yksinhuoltaja, eikä lapsella välttämättä ole ollenkaan suhdetta toiseen vanhempaan (THLa). Tämä nousi esille myös haastateltavien vastauksissa, koska usealla tukilapsella isä ei kuulunut lapsen elämään. Haastateltavat korostivat, että erityisesti tällaisissa tilanteissa tukiperheen miehen ja isän rooli korostuu, kun lapsella ei ole omassa elämässään miehen tai isän mallia.

5.2.2 Turvallisuuden tuoja

Turvallisuus nostettiin esille vastauksissa todella usein. Rooli toiminnassa nähtiin vahvasti turvallisena aikuisena ja turvallisuuden tunteen rakentajana lapselle. Turvallisuus ja huolenpito ovat nousseet merkityksellisiksi arvoiksi myös muissa tutkimuksissa, joissa tutkittiin näkemyksiä tukiperhetoiminnasta (Haulivuori 2015). Turvallisuus nousi esille myös tukiperhetoiminnan määritelmässä (THLc).

Normaaliin lapsiperheen arkeen on nähty olennaiseksi esimerkiksi rutiinit ja säännölliset nukkumaanmenoajat ja ruokarytmit, jotka luovat lapselle

turvallisuuden tunnetta (Kallio 2018, 29). Tämä näkökulma toistui myös vastauksissa usein. Lapsen turvallisuuden tunnetta lisääväksi asiaksi nähtiin säännöllinen arkirytmii ja niin sanotun peruselämän näkeminen. Haastateltavat kokivat, että omien lasten kanssa ei välttämättä tietoisesti luo turvallisuuden tunnetta, mutta tukilasten kanssa se on yksi päätavoitteista. Heidän mukaan lapsi on oikeutettu kokemaan turvallista elämää, kun kotona turvallisuuden tunne saattaa usein puuttua. Haastateltavat kertoivat, että lapsesta aistii, että hän pitää tukiperhettä turvallisena paikkana olla oma itsensä ja näyttää omia tunteitaan ja että siellä oleviin ihmisiin voi luottaa.

”Se turvan rakentaminen, mitä omien lasten kanssa ei koskaan tuu tiedostettua ainakaan. Tuntuu, että se pitää koko ajan olla ajatuksissa. Tarkottaa sitä, että on ruokaa, tekemistä, nukkumaanmenoajoja ja semmosta jämakkyttä. - - se pitää tunnistaa ja siihen pitää puuttua, että ne on kantaneet normaalia isompaa kuormaa.” (Tukiperhe 3)

5.2.3 Tukilasten vanhempien tukija

Oma rooli nähtiin vahvasti myös tukilasten vanhempien tukijana, ei korvaajana. Tukiperheet halusivat korostaa sitä, että he eivät halua kilpailla lasten omien vanhempien kanssa, vaan pyrkivät tukemaan lasten suhdetta vanhempiinsa ja osoittamaan kunnioitusta vanhempia kohtaan, vaikka elämäntilanne on erilainen.

Tukiperheet sanoivat kokevansa heillä olevan päävastuu lapsista viikonloppuisin ja myös ottavansa vastuun silloin täysin itselleen. Muina aikoina vastuu nähtiin kuitenkin olevan lapsen vanhemmilla. Yhdessä haastattelussa nousi esiin termi lomavanhemmuus, jolla viitattiin siihen, että tukiperheet eivät ole lapsen vanhempia eivätkä ota vanhemmuutta itselleen, mutta tukiviikonloppuina vanhemmuus siirtyy ikään kuin heille. Lomavanhemmuuteen ei haluttu liittää omistamista.

Vastauksissa korostui halu olla apuna, mikä on yhteneväinen tulos Kallion (2018) tekemän tutkimuksen kanssa. Avun antamisesta koettiin saavan hyvää mieltä ja hyödyllisyyden tunnetta. Palaute lapsilta ja lasten vanhemmilta nähtiin myös lisäävän halua auttaa.

”Kyllä sitä kokee, että luo esimerkkiä siitä vanhemmuudesta tai ehkä auktoriteetista tai sekä että. Se ei silti ole vanhemmuutta, koska me ei voida

hyppiä sen yli, miten vanhemmat ovat kasvattaneet omat lapsensa.” (Tukiperhe 2)

”Meidän pitää antaa tilaa ja sijaa sille vanhemmalle. Olipa se vanhemmuuden kuorma mistä syystä tahansa tullut ylivoimaiseksi, nii annetaan sinne perheelle vanhemmuudelle sijaa.” (Tukiperhe 2)

5.3 Kasvatuksellinen näkökulma kokemuksissa

Kasvatuksellinen näkökulma nousi esille, kun haastateltavat käyttivät samoja käsitteitä kuin kasvatuksellisen näkökulman määritelmässä tuli esille. Tutkittavien vastauksissa korostui neljä eri kasvatukselliseen näkökulmaan liitettävää teemaa: vastuu, turvallisuuden tunteen luominen, vuorovaikutus ja rakkaus lapsiin. Haastateltavat käyttivät kasvatukselliseen näkökulmaan liitettäviä termejä, vaikka eivät nähneetkään itseään erityisesti kasvattajana.

5.3.1 Vastuu

Vastuu nousi esille useissa vastauksissa ja sitä korostettiin myös kasvatuksen ja kasvattajan määritelmissä: kasvattajalle kuuluu vastuu lapsen kehityksestä ja hyvinvoinnista (Värri 2004, 145; Hirsjärvi & Laurinen 2004, 82). Uusikylä (2001, 118) nostaa lisäksi esille periaatteen, jonka mukaan ”koko kylä kasvattaa” ja näkee kasvattajina kaikki lapsen ympärillä olevat ihmiset. Tukiperhetoiminnassa lapset voidaan näin nähdä olevan tukiperheiden vastuulla.

Tukiperheet kokivat ottavansa vanhemmuuden lapsen vanhemmilta tukiviikonloppujen ajaksi ja kokivat heillä olevan täysvastuu lapsista silloin. Vastuu nähtiin olennaisena osana tukiperhetoimintaa. Vastuu haluttiin ottaa vanhemmilta viikonloppuisin, mutta haastateltavat eivät kuitenkaan kokeneet vanhempien sysäävän vastuuta täysin heille itselleen. Haastateltavien mukaan osalle vanhemmista vastuun luovuttaminen viikonloppuisin näyttäytyi jopa haastavana, mikä saattoi näyttäytyä aktiivisena yhteydenpitona ja kysymyksinä viikonlopun aikana.

”Kun ne (tukilapset) tulee, niin me otetaan täysvastuu ja otetaan se vanhemmuus siltä ajalta - -.” (Tukiperhe 3)

5.3.2 Luottamus ja turvallisuus

Hyvässä kasvatussuhteessa korostuu molemminpuolinen luottamus ja siihen liittyy olennaisesti turvallisuuden takaaminen (Hirsjärvi & Huttunen 1995, 46; Värri 2004, 125). Kasvattajan tehtäviin voidaan siis lukea luottamuksen rakentaminen ja turvallisuuden tunteen luominen. Luottamus ja turvallisuus nousivat vastauksissa suureen rooliin. Tukiperhe aikuiset kokivat heidän tehtävänänsä olla turvallisia aikuisia ja rakentaa luottamusta. Turvallisuuden tunteen ja luottamuksen rakentaminen nähtiin yhtenä peruselementtinä toiminnassa. Luottamuksen saamisen ja turvallisuuden takaamisen ajateltiin olevan ensisijainen tehtävä, jonka jälkeen lapsen kanssa pystyi alkamaan tekemään esimerkiksi erilaisia retkiä ja kartuttamaan mieluisia kokemuksia.

"Kyllä sen huomaa, että niille lapsille muodostuu turvallinen paikka olla se viikonloppu." (Tukiperhe 2)

"Millasena toivois lasten näkevän meidät, nii on turvallinen aikuinen. Se on niinku se tavote." (Tukiperhe 3)

5.3.3 Vuorovaikutus

Vuorovaikutus toisten ihmisten kanssa on ehto kasvatukselle. Kasvatus toteutuu kasvattajan ja kasvatettavan vuorovaikutuksessa. (Siljander 2014, 29-30.) Vuorovaikutus nostetaan näin yhdeksi keskeiseksi asiaksi kasvatukselle. Myös tutkittavat nostivat vuorovaikutuksen suureen rooliin. Toiminnassa heidän mukaan olennaista oli lapsen kohtaaminen, läsnä oleminen ja ajan antaminen lapselle. Lapsen nähtiin olevan oikeutettu saamaan huomiota ja olemaan vuorovaikutuksessa tukiperhe aikuisten ja heidän omien lastensa kanssa. Vuorovaikutukseen liitettiin muun muassa asioista keskusteleminen lapsen kanssa ja kuulumisten kysely. Tukiperhe aikuiset nostivat myös tavoitteeksi antaa lapselle hetkiä, jolloin lapsi voi istua halutessaan sylissä ja saada lämpöä ja turvallista oloa.

"Ihmissuhde, jossa haetaan semmosta lämpöä ja saavutetaankin sitä. Hetkiä niitten lasten kanssa." (Tukiperhe 3)

"Parasta on ajan antaminen sille lapselle - -." (Tukiperhe 1)

5.3.4 Lapsi keskiössä

Kasvatuksessa lapsilähtöisyys on kaiken perusta ja lapsi tulisi aina ottaa huomioon yksilönä (Hirsjärvi & Laurinen 2004, 16). Tämä nostettiin myös useissa vastauksissa esille. Lapsi nähtiin toiminnassa kaiken keskiössä ja toiminnassa oltiin mukana ei itseä, vaan lasta varten. Toiminnan nähtiin olevan usein lähtöisin vanhempien tarpeesta saada omaa aikaa, mutta silti tukiperheaikuiset kokivat olevansa mukana toiminnassa lasten takia ja ensisijaisesti heidän hyvinvointiaan ajatellen. Lasten nähtiin olevan toiminnan parasta antia ja toimintaan lähtemiseen oli vaikuttanut rakkaus lapsiin. Lasten vanhempien nähtiin hyötyvän siitä, kun lapsi voi hyvin ja saa kaipaamaansa huomiota ja turvallisia sosiaalisia suhteita.

”Me ollaan niitä lapsia varten. Ja välillisesti perhe hyötyy siitä.” (Tukiperhe 3)

”Sitten se kiintymys ja rakkaus, mikä tulee puolin ja toisin, niin ei sitä voi niinku sanoa ääneen.” (Tukiperhe 2)

5.4 Yhteenveto tuloksista

Tukiperhetoiminta nähtiin kokonaisuudessaan positiivisena ja myönteisiä tunteita herättävänä kokemuksena. Se nähtiin elämäntapana, joka tuo elämälle merkityksellistä sisältöä. Lasten merkitys toiminnassa nostettiin keskeiseksi asiaksi ja toiminnan merkitystä omalle perheelle korostettiin. Tukiperheaikuiset kokivat, että omien lasten kasvattaminen oli opettanut lasten kanssa toimimisesta ja tätä osaamista haluttiin jakaa muille. Toiminnassa esiintyneet haasteet liittyivät luottamuksen rakentamiseen ja lapsen ja perheen tilanteen ymmärtämiseen. Haasteiden koettiin kuitenkin olevan pieniä ja jäävän onnistumisten varjoon. Yhteydenpidon tarpeellisuus koulun kanssa jakoi mielipiteitä: osa koki, että se voisi olla välillä tarpeellista ja osa taas koki sen tarpeettomaksi, jopa haitalliseksi lapselle.

Tukiperheaikuiset näkivät itsensä merkityksellisinä, perheen ulkopuolisina aikuisina lapselle. He kokivat olevansa lapselle tällä hetkellä tärkeitä aikuisia ja luovan turvallisuuden tunnetta lapsen elämään. Omaa roolia ei kuitenkaan haluttu korostaa liikaa, vaan vanhemmat haluttiin säilyttää lapsen elämässä

keskiössä. Lapsen ja vanhemman suhde haluttiin nähdä ensisijaisena tukemisen kohteena lapsen elämässä.

Kokemuksista nousi esille kasvatuksellista näkökulmaa. Tukiperhe aikuiset käyttivät kasvatukselliseen näkökulmaan liitettäviä termejä, mutta eivät nimenneet itseään kuitenkaan suoraan kasvattajiksi. Tukiperhe aikuiset kertoivat, kuinka he ottavat täyden vastuun lapsista tukiviikonloppujen ajaksi ja ovat lapselle tällöin ”lomavanhempia”. Luottamuksen ja turvallisuuden tunteen rakentaminen nähtiin olennaiseksi osaksi omaa tehtävää ja vuorovaikutus nähtiin pohjaksi koko toiminnalle. Toiminnassa lapsen ajateltiin olevan kaiken keskipiste ja toimintaa nähtiin tekevän ensisijaisesti lapsen tarpeita ajatellen. Nämä samat teemat toistuivat myös kasvatuksellisen näkökulman määritelmässä.

6 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaisia kokemuksia tukiperheaikuiset nostavat esille, millaisena he näkevät roolinsa toiminnassa ja mitä kasvatuksellisia näkökulmia kokemuksista nousee esille. Kasvatuksellisen näkökulman ilmenemistä pyrittiin selvittämään etsimällä yhteyksiä teoriapohjassa määritellyn käsitteen kasvatuksellinen näkökulma ja kokemuksissa esiintyneiden määritelmien kautta.

Tulokset osoittivat, että tukiperheaikuiset kokivat tukiperhetoiminnan olevan merkityksellistä toimintaa ja toiminnassa esiintyvien haasteiden jäävän onnistumisen kokemusten varjoon. Kokemuksista nousi esille viisi eri teemaa, joita tarkasteltiin lähemmin: oman osaamisen jatkohyödyntäminen, lasten merkitys, toiminnan merkitys omalle perheelle, haasteet toiminnassa ja yhteys kouluun.

Merkille pantavaa oli, että tukiperheaikuiset nostivat haastatteluissa esille paljon positiivisia tunteita ja kokemuksia. Toiminnassa ilmenneitä haasteita ja ongelmia pidettiin pieninä, eikä niitä haluttu korostaa. Tulkintani tästä oli, että toiminta nähtiin kokonaisuudessaan erittäin positiivisena kokemuksena. Tuloksilla voidaan todennäköisesti lisätä toiminnasta käytävälle keskustelulle ja siitä tehtävälle tutkimukselle positiivista sävyä. Tukiperhetoiminnalle positiivinen näkyvyys on tarpeellista, jotta toimintaan saataisiin lisää vapaaehtoisia tukiperheitä.

Yhteistyöstä koulun kanssa keskusteltaessa haastateltavat vastasivat kysymyksiin niukasti, mikä kertoo ehkä siitä, kuinka vähän asiaa on pohdittu ja kuinka vieras asia on. Yhteistyötä koulun oppilashuoltoryhmien kanssa ei ollut ja sen tarpeellisuudesta nousseet mielipiteet olivat keskenään eriäviä: osa koki, että yhteistyö voisi olla tarpeellista ja osa näki sen jopa haitallisena.

Tutkimus osoitti, että tukiperheaikuiset näkivät roolinsa toiminnassa tärkeänä aikuisena, turvallisuuden tuojana ja tukilasten vanhempien tukijana. Tukiperheaikuiset kertoivat, kuinka lapset ovat heidän ajatuksissaan osa perhettä, mutta eivät kuitenkaan rinnastaneet itseään vanhemmiksi vaan näkivät oman roolin perheen ulkopuolisena aikuisena.

Tutkittavat eivät suoraan puhuneet olevansa vanhempien tukijoita, mutta heidän puheistaan välittyi se, kuinka he näkevät tehtävänänsä olevan lapsen vanhempien tukeminen heidän kasvatustehtävässään ja lapsen ja vanhempien suhteen edistäminen. Samat tavoitteet nousivat esille myös Terveystieteen ja hyvinvoinnin laitoksen (THLc) määritelmässä tukiperhetoiminnasta. Tulosten perusteella tukiperheaikuiset voidaan nähdä merkittävänä osana tukilasten elämää. Tutkimuksen kohteena olivat kuitenkin tukiperheaikuisten kokemukset, joten tulokset eivät suoraan kerro, millaisena tukilapset itse näkevät tukiperheaikuiset.

Tutkittavat käyttivät haastatteluissa paljon kasvatukseen, kasvattajaan ja kasvatusvastuuseen liittyviä käsitteitä, jotka tässä tutkimuksessa yhdistettiin kasvatukselliseen näkökulmaan. Merkittävä tulos oli, että tukiperheenä toimivat aikuiset eivät itse kokeneet välttämättä itseään kasvattajiksi, eivätkä halunneet rinnastaa itseään lasten vanhempiin tai kasvatuksen ammattilaisiin, mutta nostivat paljon asioita esille, jotka voidaan yhdistää kasvatukselliseen näkökulmaan. Tukiperheaikuiset eivät kuitenkaan tuoneet suoraan esille kasvatuksellista näkökulmaa vaan se ilmeni lähinnä yksittäisissä virkkeissä kokemuksista puhuttaessa. Voidaan siis kooten todeta, että tukiperheaikuisten kokemuksissa nousi esille kasvatuksellinen näkökulma.

Tutkittavien vastauksissa ilmenevät ristiriidat tekee ymmärrettäväksi se, että myös tukiperhetoiminnan virallisissa määritelmässä esiintyy ristiriitoja. Määritelmässä ja toiminnalle asetetuissa tavoitteissa (THLc) puhutaan kasvatuksesta ja kehityksestä, mutta toimintaa toteuttavat nähdään niin sanotusti tavallisina perheinä eikä heille aseteta mitään erityisiä kriteerejä.

Tukiperhetoiminnasta tutkittua tietoa löytyy verrattain vähän, erityisesti kasvatustieteiden puolelta. Aiheesta on tehty paljon opinnäytetöitä ja pro gradu -tutkielmia, mutta ne ovat pääosin olleet sosiaalitieteitä opiskelevien tai sosiaali- ja terveystieteiden opiskelijoiden tekemiä. Tietoa toiminnasta löytyy paljon toimintaa järjestävien järjestöjen verkkosivuilta ja erilaisista esitteistä, mutta ne eivät anna

kattavaa kuvaa toiminnasta. Niissä puhutaan paljon lapsen kasvatuksen ja kehityksen tukemisesta, mutta niitä ei ole määritelty tarkasti eikä niiden toteutumista erityisesti valvota. Kriteerinä tukiperheenä toimimiselle on lähinnä täysi-ikäisyys ja tasainen elämäntilanne.

Tällä tutkimuksella pyrittiin hieman avaamaan kasvatuksellisen näkökulman ilmenemistä tukiperhetoiminnalle. Tutkimuksella saadaan lisää tietoa tukiperhetoiminnasta ja positiivisella lähestymistavalla saadaan positiivista näkyvyyttä. Tämä tutkimus lisää tukiperhetoiminnasta käytävään keskusteluun kasvatuksellisen näkökulman ja pyrkii lisäämään tarvetta pohtia kasvatustieteiden antia sosiaalipuolella toimivalle tukiperhetoiminnalle.

6.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Pyrin säilyttämään tutkijana objektiivisuuden koko tutkimuksen ajan. Objektiivisuuden säilyttäminen tuntui erityisen tärkeältä, koska aihe on itselleni tuttu ja siitä on myös omakohtaista kokemusta. Tuomi & Sarajärvi (2002, 133) tuovat esille kirjassaan puolueettomuuden merkitystä ja sitä, kuinka tutkijan olisi tärkeää kuulla haastateltavaa itseään eikä antaa omien kokemustensa vaikuttaa ilmiön havainnointiin. Pyrin erottamaan omat kokemukseni haastateltavien kokemuksista erityisesti haastattelujen aikana, jotta en olisi ohjaamassa haastateltavia tiettyyn suuntaan esimerkiksi tarkentavilla kysymyksilläni. Tutkimuksessa luotettavuus ja puolueettomuus olisi hyvä kuitenkin erottaa jollain tapaa toisistaan, koska puolueettomuuden saavuttaminen täydellisesti on mahdotonta, mutta omien kokemusten mahdolliset vaikutukset on kuitenkin hyvä pitää mielessä (Tuomi & Sarajärvi 2002, 133).

Luotettavuutta pohtiessa esiin nousi myös haastateltavien samankaltaisuus keskenään. Haastateltavat olivat kaikki naimisissa olevia aikuisia, joilla on omia lapsia. Olisi hyvä ollut saada kokemuksia myös esimerkiksi yksinasuvilta aikuisilta tai pariskunnilta, joilla ei ole lapsia. Tällöin aineisto olisi kuvannut kattavammin tukiperheenä toimivien joukkoa. Haastateltavien pyytäminen aiheutti kuitenkin hieman haasteita. Pohdin ennen haastattelupyyntöjen lähettämistä, että olisin pyytänyt haastateltaviksi itselle tuntemattomia ihmisiä, mutta ymmärsin sen olevan lähes mahdotonta. Eri järjestöt ja kunnat eivät saa salassapitovelvollisuuden takia kertoa tukiperheenä

toimivien nimiä, joten päädyin pyytämään haastateltaviksi aikuisia, jotka tunsin entuudestaan ja tiesin toimivan tukiperheinä.

Tuttuja ihmisiä haastatellessa ja tutuista ihmisistä puhuttaessa jouduin myös olemaan tarkka, että en oleta haastateltavien vastaavan kysymyksiin tietyllä tavalla tai tarkoittavan tiettyä asiaa vaan käytän aineistoa sellaisenaan, kuin se on. Pyrinkin tuomaan esille sen, mitä vastauksissa todella sanottiin.

Aineisto olisi voinut olla laajempi. Ensimmäinen haastattelu jäi hieman lyhyeksi, joten siitä ei noussut niin paljon mielenkiintoisia teemoja kuin kahdesta muusta haastattelusta. Ensimmäinen haastattelu olisi tarvinnut enemmän tarkentavia kysymyksiä, jotta haastateltava olisi osannut vastata kysymyksiin kattavammin.

Tutkimuksen eettisyyden huomioin siinä, että pyrin mahdollisimman hyvin säilyttämään anonymiteetin, koska haastatteluissa nousi usein esille tukilasten nimiä ja joitain arkaluontoisia asioita. Tutkimuksessa noudatettiin hyvää tieteellistä käytäntöä, jonka mukaan tutkimuksessa tulee noudattaa yleistä tarkkuutta ja tulosten tallentamisessa, esittämisessä ja arvioinnissa tulee olla huolellinen (TENK). Tukiperhetoiminnassa joidenkin tukilasten kohdalla täytyy olla erityisen tarkka salassapitovelvollisuudessa. Tukilasten vanhemmilla saattaa olla esimerkiksi lähestymiskiello lapsiinsa, jolloin lapsen sukunimen ja muiden tunnistettavien tietojen paljastumista varjellaan todella tarkasti, ettei lähestymiskiellon saanut vanhempi pysty selvittämään, missä heidän lapsensa viettävät aikaansa. Tämän takia pyrin myös säilyttämään aineistoa erityisellä varovaisuudella.

6.2 Jatkotutkimukset

Tukiperhetoimintaa on tutkittu verrattain vähän ja erityisesti kasvatustieteellistä tietoa ja tutkimusta on ollut vaikea löytää. Vähäisen tiedon ja tutkimuksen vuoksi olisi mielenkiintoista päästä tutkimaan aihetta lisää esimerkiksi pro gradu - tutkielmassa ja lisäämään näin yhteyksiä kasvatustieteen ja tukiperhetoiminnan välille. Tässä tutkimuksessa keskityttiin vain tukiperheenä toimivien aikuisten kokemuksiin, joten lapsia tutkittaessa aiheesta voisi löytyä aivan uusia näkökulmia. Tukilapsia tutkittaessa eettisyyttä joutuisi kuitenkin pohtimaan

erityisen tarkasti, koska aihe on lähtökohtaisesti arkaluontoinen ja voi aiheuttaa lapsissa voimakkaitakin tunnereaktioita.

Tutkimuksen tulokset antavat tukiperhetoiminnasta käytävälle keskustelulle ja siitä tehtävälle tutkimukselle tärkeää täydennystä. Tutkimus ottaa huomioon tukiperhetoiminnassa kasvatuksellisen näkökulman, jota on tutkittu toistaiseksi vähän. Tämä tutkimus keskittyi kuitenkin kokemuksista esiin nousseisiin kasvatuksellisiin näkökulmiin, joten se rajaa pois paljon mielenkiintoisia näkökulmia, joten koen, että aihetta olisi tarpeellista tutkia lisää. Tukiperhetoiminta voidaan nähdä merkittävänä edistäjänä lapsiperheiden hyvinvoinnille ja ajankohtaisuudessaan tärkeäksi tutkimuskohteeksi.

7 LÄHTEET

Haulivuori, K. 2015. ”Vähän erilaista elämää näki” – Tukiperheessä lapsuudessaan käyneiden aikuisten näkemyksiä arvoista tukiperhetoiminnassa. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto.

Heinonen, V. 1989. Kasvatustieteen perusteet. Jyväskylä: Tekijä.

Hirsjärvi, S. 1985. Johdatus kasvatustieteen filosofiaan. Helsinki: Kirjayhtymä.

Hirsjärvi, S. & Huttunen, J. 1995. Johdatus kasvatustieteeseen. Helsinki: WSOY.

Hirsjärvi, S. & Laurinen, L. 2004. Lempeästi mutta lujasti. Helsinki: WSOY.

Hongisto, V., Laaksonen, P. & Maijanen, T. 2004. Lapsinäkökulmaa tukiperhetoimintaan. Sosiaaliturva 12, 6–7.

Kallio, J. 2018. Tukiperhetoimintaan mukaan lähtemisen motiivit ja esteet internetkeskusteluissa. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto.

Kauppila, R. & Salo, S. 2011. ”Mahtava juttu että on tällästä apua ollu tarjolla” – Tukiperhe- ja tukihenkilötoiminta lapsiperheiden kokemana. Opinnäytetyö, Seinäjoen ammattikorkeakoulu.

Laine, T. 2018. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2 – Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Helsinki: PS-kustannus, 25–42.

Lehto-Lundén, T. & Svenlin, A-R. 2018. Miten konteksti määrittää tuen tarjoamista tukiperhetoiminnassa? Teoksessa J. Ranta, J-M. Räsänen & K. Günther (toim.) Tutkiva sosiaalityö – Sosiaalityön kodit ja kodit sosiaalityössä. Talentia-lehti. Sosiaalityön tutkimuksen seura, 19-27.

Leino, A-L. & Leino, J. 1995. Kasvatustieteen perusteet. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Nyländen, S. 2014. Käsityksiä lastensuojelun tukiperhetoiminnasta: fenomenografinen tutkimus internetin keskustelupalstoilla tukiperhetoiminnasta esiintyvistä käsityksistä ja sille annetuista merkityksistä. Pro gradu -tutkielma, Lapin yliopisto.

Pelastakaa Lapset ry. Tukiperheet. <https://www.pelastakaalapset.fi/tyomme-kotimaassa/tukiperheet/>. (Luettu 15.11.2019.)

Peltonen, H. 2004. Kasvattajana sosiaali- ja terveysalan ammattiteissa. Helsinki: Tammi.

Rinne, R., Kivirauma, J. & Lehtinen, E. 2015. Johdatus kasvatustieteisiin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Siljander, P. 2014. Systemaattinen johdatus kasvatustieteeseen. Peruskäsitteet ja pääsuuntaukset. Tampere: Vastapaino.

Tampereen kaupunki. 2019a. Ajankohtaista-palsta. Tukiperheitä tarvitaan Tampereelle ja Orivedelle: koulutus 5.10. https://www.tampere.fi/tampereen-kaupunki/ajankohtaista/uutiset/2019/09/17092019_1.html. (Luettu 6.11.2019.)

Tampereen kaupunki. 2019b. Sosiaali- ja terveysterveyst. Oppilashuolto. <https://www.tampere.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/terveyspalvelut/koulu->

ja-opiskeluterveydenhuolto/kouluterveydenhuolto/oppilashuolto.html.

(Luettu 15.11.2019.)

THLa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lastensuojelu.

<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>. (Luettu 6.11.2019.)

THLb. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lastensuojelun avohuolto.

<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto>. (Luettu 6.11.2019.)

THLc. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lastensuojelun avohuollon tukitoimet.

<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet>. (Luettu 6.11.2019.)

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö.

<https://www.tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanto>. (Luettu 21.11.2019.)

Värri, V-M. 2004. Hyvä kasvatusta – kasvatusta hyvään. Dialogisen kasvatuksen filosofinen tarkastelu erityisesti vanhemmuuden näkökulmasta. Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta. Väitöskirja.

